

kos a tartalom, mindegy s mindhiába könnyed a forma?” (*A hely*).

A versek „gyilkos tartalma” dalamos, csasztuskás, rigmusos, kuplés, sanzonos, álpáratikus; „könnyed formájukban” az ironikus felülírás többletértékével, rezignált árnyaltságával rendelkeznek. Ebbe a megalakított költői világba olyan műfajok és műformák is beleférnek, amelyek önmagukban nem biztos hogy megállják a helyüket. Vagy éppen csak „közhelyüket” állják meg. A lapokon találkozunk áttételes, ars poetica jellegű versekkel (*Az udvar*) és létértelmező költeményekkel egyaránt: „Létem és romlásom: a jelen idő” (*Mozi*). Hiába hangzanak tankönyvszerűen e behatárolások, ezek a szövegek híján vannak minden lezárt-ságnak és „bepájazolt” jelentésnek. Eleven, problematikus darabok. Minden mozgékony, az egész könyven átível az utazás, úton levés sajátos metaforikája. Vonat, villamos, hajó. Talán ebben a vetületben lehetjük fel Csiki erdélyi vonatkozása-it. Az utazás legtöbbször a várakozás egy formája. Az ilyen sorok mögött: „A megváltók a vonatot lekésték” (*Csodavárók*) Dsida Jenő halvány arca és lírai tragikuma rajzolódik a téli váróterem párás ablakára.

Ki a költő? Van-e költő? Mihez és hogyan hasonlítható az élet? Mi mindenről gondolkodhat egy ember a Duna felett, *A hídon*, 1984-ben és 2001-ben, pláne magyarként? Mit lehet kezdeni a klasszikus szövegek-

kel, verssorokkal, amelyek nap mint nap, újra meg újra belefolynak a mi hol rendezett, hol kisszerű szövegeinkbe? Ezekről szólnak Csiki versei. Kérdeznek és szólnak, ha nem is válaszolnak. Csiki költői válasza, hogy nincsen válasz, csak válaszok vannak. Variációk, lehetőségek, eshetőségek. Szavak vannak és tolvajok.

SZEGŐ JÁNOS

(*Tiszatáj* Könyvek, Szeged, 2003,
130 oldal, 1800 Ft)

TÓTH LÁSZLÓ:

Átváltozás

Engedjék meg, hogy eláruljak Önöknek egy kulisszatitkot. Ha egy derék bölcsész recenzióírársra adja a fejét, az első, amihez kétségbeesésben nyúl, nem maga az *opus*, hanem a műről írt néhány kritika. Szeretünk beilleszkedni valamiképp az életműről kialakult diszkurzusba, belesimulni kényelmesen, nehogy később azt találja mondani a hálátlan utókor (vagy maga a megkritizált szerző), hogy valami zöldséget írtunk a könyvről.

Nekem felettébb könnyű feladatom adódott: Tóth László gyűjteményes kötetéről, az *Átváltozásról* írni. S hogy miért könnyű a dolgom? A kritikai kiadásnak is beillően precíz és gondosan összefésült könyv

nemcsak a verseket közli, hanem a róla írt értelmezéseket is.

Így olyan neves irodalomértők gondolatait vehetjük egybe sajátjaikkal, mint például Tandori Dezső, Tarján Tamás, Vasy Géza vagy Vörös István. S valóban, egész kincsestárra lel az az olvasó, aki egy felvidéki magyar költősors stációira kíváncsi, aki az 1967 és 2003 közötti korszak(ok) költészetszemlélete, nyers politikuma vagy egyszerűen a kor egésze iránt érdeklődik. Van itt minden, kedves és kevésbé kedves eszmecsere humánértelmisségek között, lektori jelentés, kéziratban maradt vagy épp ellenkezőleg: napilapban megjelent méltatás.

S ami a leginkább elgondolkodtató a nagyon aprólékosan megkomponált kötetben: alapvetően egy érvényes, sokszínű és változatosságában is elképesztően okos, művelt költészeti tárul élénk. Neoavantgárd kísérletek, népi-látomásos, bölcséleti líra, s főképp egy erőteljes próbálkozás a műnemek szintézisére, egy sajátos én-elbeszélés felé.

Egy olyan saját világ ez, amely persze ezer szállal kötődik a korszakhoz, amelyben íródott, ezer szállal kötődik az olykor saját írásaikkal is megidézett kortársakhoz, a könyv végén található jegyzetben lebuktatott vendégszövegek szerzőihez (örök kortársainkhoz, Dantétól Nietzscheig), mégis egy olyan önálló szabályrendszer létrehozására képes, amely miatt talán érde-

mes volt ezt a hatalmas könyvet kiadni.

Hiszen adva van egy, a közép-nemzedékhez tartozó, József Attila-díjjal és számos más kitüntetéssel elismert költő, irodalomszervező, szerkesztő, aki a legszélesebb irodalmi köztudatban mégis egészen benne.

S most bemutatkozik, drámai és prózai szövegekkel is, visszhangokkal is (igen, megilleti, az ő visszhangjai!), bravúros képversekkel is (*Mi történik a homokóra nyakában?*), bemutatkozik humorának, játékainak, saját topográfijának teljes, felvétezt tragikumában. *A láthatatlan virág* című haikujában így szól: „Hogy vicsorog rád! / Szirma, szára, színe nincs: / Vad illata csak.”

Persze nekem is az irodalom jutott eszembe erről: egy láthatatlan virág a film, a vizuális kultúra részint belőle sarjadó, harsányabb virágai mellett. Tóth László gyűjteményes kötete egy markáns gesztus, hogy amit csak lehet, ebből az élményből, *a vad illat kereséséből* megmutasson.

A könyv teljes címe, alcímekkel együtt: *Átváltozás avagy az „itt” és az „ott”, mozdulatok egy arcképhez a múlt századból, összegyűjtött versek és értelmezések 1967–2003*. Igen, ez talán túlzás. Sőt: biztosan túlzás. Van benne valamilyen barokkos pompa, ahogy lassan, előkészületekkel megindul, felfegyverkezik, árad, dübörög, majd értelmezéseken, jegyzeteken, betűrendes vers-, kötet- és

cikluscímmutatón, utószón keresztül visszhangzik és elhalkul. Felmerül a kérdés: miért kell ennyire a tökéletességre, a teljességre törekedni?

Mindenesetre az *Átváltozás* itt, Budapesten és ott, Pozsonyban – vagy fordítva: itt, Pozsonyban és ott, Budapesten – is sok tanulással szolgál.

Ha a budapesti bölcész egyetemistákat kérdeznénk, aligha tudnánk meg sokat Tóth Lászlóról, a budapesti születésű és a nyolcvanas évek közepe óta Budapesten élő, egyetemesen magyar anyanyelvű költőről. E helyen áruljuk el, hogy mi történik a homokóra nyakában. A kérdőjel felkiáltójellé egyenesedik.

KÉPES GÁBOR

(Kalligram Kiadó, Pozsony, 2003,
695 oldal, 3200 Ft)

KISS BENEDEK:

Nyáresti delírium

Kiss Benedek előző, *A havazás mögött* című kötetét azzal zárta: „Bocsássátok meg, ha hallgatok, sebes és gyenge a szám a szóra.” A hatvanéves, József Attila-díjas költő három év után jelentkezett újra, s a *Nyáresti delírium*, jóllehet nem válogatott versek, mégis izgalmas, megújult sokszínűségét szemlélteti lírájának.

A *Babits Mihály a szőlőhegyen* című verssel, amelyet a kötet elejére ál-

lított, valóban babitsi hangot üt meg. A gondolati beállítottságú lírai én allúziókkal, utalásokkal is rokonítja magát hasonlóan töprengő elődjével, ám ez – csakúgy, mint a korábbi *Bruno-dalok* esetében – egyúttal belehelyezkedés annak egyéniségébe.

A kötet öt ciklusából az első, a tizenkilenc verset tartalmazó *Öreg tókéék közt* a Balaton-felvidék, közlebről Szentgyörgyhegy tájainak „pannon derű”-jét ábrázolja, s azt a kedélyt, amely által az ember önmagát és az isteni természetet is megleli. Az embernek önmagával, valamint a természettel való viszonyában egyúttal az Isten is nyilvánvalóvá válik: „szőlő virágzik, / illatként leng életem / [...] / Ó, Istenem, / aki vagy s nyilvánvaló vagy most / mint a fény: / érzek, s érzem magamat is – / én vagyok – én.”

Az idilli líraiság a *Japáni versek*-ben a tisztán eszmélkedő vershangulat felkeltésére irányuló haiku- és más rövid formákba csap át. A rácsodálkozás, még az elmúlásra is, sajátja Kiss Benedeknek, a babitsi spleen alig érződik soraiban, inkább játékos könnyedséggel emelkedik fölül a halálon, s az életet mint utat illetve útkeresést ragadja meg: „Fényszóróm, jaj, faragd ki / a ködből az utam!”, vagy „Deres talpfákon sínautózik a fény”.

A kötet második fele, ha lehet, még izgalmasabb, mint az első, bár másképp. *Bakafánt mellé tűzz kacifántot!* – adja ki a jelszót már a cik-